

Bank–Moliya
akademiyasi

3–ochiq keys
championat
2–tur

2–Qo’ shimcha
topshiriq

“CODE RED”
JAMOASI

2020
yil

Ixtiyoriy tanlangan dolzarb masala yoki muammoga an’anaviy va innovatsion yondashuvlar orqali yechim taklif qiling.

KIRISH

- Davlat iqtisodiyoti asosan fuqarolarning mehnat qobiliyatiga asoslanadi. Ammo bugungi kundagi ko'p sohalar asta-sekin avtomatlashtirilmoqda, samarali ish faoliyatini ta'minlash maqsadida kompyuter dasturlari, sun'iy intellekt qo'l mehnati o'rnini egallamoqda. Minimal asosiy daromad (MAD) kontsepsiyasining tarafdorlari ushbu muammoning yechimini minimal asosiy daromad bo'yicha to'lovlarni joriy qilishda ko'rishmoqda. Kontsepsiya tarafdorlari taklifi bo'yicha mamlakat fuqarolari ishsizlik, muhtojlik va boshqa omillardan qat'iy nazar, fuqarolarga minimal asosiy daromad bo'yicha doimiy to'lovlar to'lab borishni o'z ichiga oladi. Ba'zi davlatlarda MAD bo'yicha to'lovlarni joriy qilish allaqachon joriy etila boshlangan, boshqalarda bu faqat muhokama qilinmoqda. Fuqarolarning shartsiz daromaddan bosh tortish hollari mavjud. Ko'pgina mamlakatlarda hukumat tashabbuskordir. Ba'zi shtatlarda ushbu g'oya yirik korporatsiyalar va ijtimoiy harakatlar tomonidan ilgari surilgan.

MUAMMO

- Ayni pandemiya sharoitida va yaqin kelajakda insonlarni har tomonlama qo'llab quvvatlanishi, moddiy ehtiyojlarini qondirish uchun davlat tomonidan ajratiladigan moddiy yordam masalalari barcha davlatlar uchun muhim vazifalardan biridir.
- Va ushbu muammoga yechim sifatida tarixda va ayni kunlarda jahonda qizg'in tortishuvlarga sabab bo'layotgan minimal asosiy daromadni amalda joriy etish bo'yicha innovatsion va an'anaviy yechimlar taqdim etish orqali yutuq va kamchiliklarni ko'rib chiqamiz.

Minimal asosiy daromad nima?

Minimal asosiy daromad

- shuningdek (shartsiz asosiy daromad) deb nomlanadi (MAD), kafolatlangan asosiy daromad, universal asosiy daromad, erkinlik dividendlari, fuqarolar daromadi, resurs daromadi, ma'lum bir miqdordagi summani davlat tomonidan ma'lum bir jamoaning har bir a'zosiga muntazam ravishda to'lashni nazarda tutadigan ijtimoiy tushunchadir.

01

02

To'lovlar daromad darajasidan qat'iy nazar va hech bir shartlarsiz jamiyatning barcha a'zolariga to'lanadi

04

Minimal asosiy daromad milliy, mintaqaviy yoki mahalliy darajada amalga oshirilishi mumkin. Shaxsning asosiy ehtiyojlarini qondirish uchun yetarli bo'lgan shartsiz daromad

03

TARIX

Hukumat tomonidan kafolatlangan minimal asosiy daromad g'oyasi XVI asrdan boshlangan: bu Tomas Morening "Утопия" asarida aytib o'tilgan. Zamonaviy tarixda birinchi marta asosiy daromad g'oyasi XVIII asrning oxirida Tomas Peyn va Markiz de Kondorset asarlarida taqdim etilgan. Shunday qilib, T. Peyn o'zining "Agrar adolat" risolasida (1795-1796 yillarda yozilgan, 1797 yilda nashr etilgan) 21 yoshdan katta bo'lgan barcha shaxslarga yer egalari uchun eng kam daromadli soliqlarni bir martalik to'lash imkoniyatini ko'rib chiqdi.

Dunyoga haqiqiy demokratik erkinlik, munosib hayot huquqi, qullar mehnatidan ozod bo'lish huquqini beradi

01

Insonlar davr talabi bo'yicha emas balki, o'z qiziqishlaridan kelib chiqqan holda harakatlanishadi.

Qashshoqlik muammosini hal qilish.

02

08

Kontsepsiyaning afzalliklari:

Ishsizlik muammosini hal qiladi.

03

07

Ijtimoiy dasturlarni boshqarish xarajatlarini kamaytiradi, chunki bu muvofiqlik uchun testni talab qilmaydi.

04

06

Iqtisodiy tengsizlik muammosini kamaytirish.

05

Sog'liqni saqlash xarajatlarini kamaytiradi, chunki odamlar o'z sog'lig'ini nazorat qilish uchun ko'proq imkoniyatlarga ega bo'ladi.

Jinoyatchilik darajasini pasaytiradi.

Kontseptsiyaga qarshi dalillar:

Kontseptsiya katta xarajatlarni talab qiladi;

Kafolatlangan daromad mehnatga rag'batlantirishni sezilarli darajada pasaytiradi;

Kontseptsiyani moliyalashtirish manbalari(umumjahon miqyosida):

Asosiy daromad uchun ahamiyatsiz bo'lgan dasturlarni bekor qilish (ishsizlik nafaqasi, eng kam ish haqi va boshqalar).

Soliqlar.

05

Ekologik soliqlar.

04

01

Tabiiy ijara
(Природная рента).

03

02

Sen'oraj;

FINLANDIYA

Finlandiya davlat ijtimoiy sug'urta instituti Kela 2017 yil yanvaridan 2018 yil dekabrigacha asosiy daromadni to'lash bo'yicha ikki yillik eksperiment o'tkazildi. 2 yillik tajriba natijasida fuqarolarda stress darajasi pasayib, kelajakka bo'lgan ishonch ortdi. Salbiy oqibatlar bo'lmish ichkilikka berilish, tamaki mahsulotlarini qabul qilish, ishga ishtiyoq pasayishi holatlari deyarli kuzatilmadi.

2000 Lotoreya asosida tanlangan
ishsiz va qashshoq aholiga

560€ dan kishi boshiga

25 yoshdan

58 yoshgacha

20 mln (€) Loyihani moliyalashtirish
uchun davlat byudjetidan
sarflandi

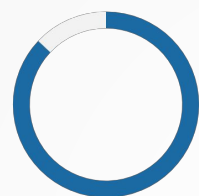
Loyiha nega to'xtatildi: Finlandiyaning Ijtimoiy himoya agentligi (KELA) hukumatdan dasturni amalga oshirish uchun qo'shimcha 40-70 million yevro so'radi, ammo rad javobini oldi.

Shvetsariya

**Minimal asosiy daromad:
nima uchun Shvetsariya
fuqarolari oyiga 2600 \$
(dollar) olishdan bosh
tortdilar?**

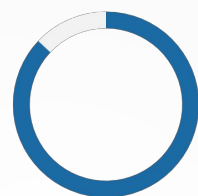
Shvetsariyada o'rtacha oylik ish haqi:
\$6700ni tashkil etadi;
Shvetsariyaning 90% aholisi o'rtacha
oylik ish haqi \$6035ni tashkil etadi;
Atigi 10% shved aholisi eng kam oylik
ish haqi oladi(\$4300 dan kam);

MAD bo'yicha
Shvetsariya taklifi

\$2600

Kattalarga

\$650

Bolalarga

2016-yil Shvetsariyada o'tqazilgan referendumda Shvedsar xalqining 77%i minimal asosiy daromad bo'yicha taklif etilgan 2600\$ olish taklifini rad etishdi. Sabab qashshoq aholi qismiga "homiylar" bo'lish taklifi ularga yoqmad. Chunki loyiha amalga oshirilsa "salbiy daromad solig'i" joriy etilishi mumkin edi.

Loyiha uchun \$157
mlrd.
rejalashtirilgandi

Yoki soliqlar 1,5
barobarga oshishi
kutulgandi

Loyihadan kutilgan maqsad: Rivojlangan mamlakatlarda nafaqalar faqat ehtiyoj chekidan keyin to'lanadi. MAD ushbu ulkan byurokratiyani kamaytirishga imkon beradi.

JAHON TAJRIBASI

Alyaskada ushbu kontsepsiya 1982-yildan buyon barcha aholiga yiliga 2000 dollar neft daromadidan to'laydi.

Keniyada minimal asosiy daromadni to'lash nodavlat loyihadir. Uni Google homiyligi bo'lgan GiveDirectly xayriya tashkiloti boshqaradi. GiveDirect-ga olti ming nafar eng kambag'al keniyaliklarni tanlab, ularga o'n yillik muddat davomida minimal daromadni (kuniga kishi boshiga 0,7-1,1 dollar yoki yiliga 250-400 dollar) kafolatlab berdi.

Hindistondagi shunga o'xshash tajriba ya'ni 1000 rupi to'lash orqali qashshoqlik yo'qoldi, odamlar ta'lim olish va bolalarni tarbiyalash uchun bo'sh vaqtga ega bo'lishdi.

Kremniy vodiysida tajriba Ycombinator venchur akseleratori tomonidan amalga oshiriladi: yuz Kaliforniyalik oilalar oyiga 1000-2000 dollar oladi. Va bu mablag'ni har kim olishi mumkin - ishsizlar, boylar, kambag'allar

Xususan, Silikon vodiysida asosiy daromatlarga qiziqish katta, chunki kafolatlangan to'lovlar ishsizlar orasidan iqtidorli tadbirkorlarni yetishtirishga yordam beradi.

MAD bo'yicha tajriba Kaliforniya shtatining Stokton shahrida ham tayyorlanmoqda. Shahar hokimi Maykl Tabbs va'da qilganidek, dasturda ishtirok etish uchun tanlangan har bir fuqaro kelgusi uch yil ichida hech qanday shartlarsiz oyiga 500 dollar oladi.

MINIMAL ASOSIY DAROMADNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH ISTIQBOLLARI.

O'zbekistonda o'rtacha ish haqi 2019 yilda - 2,320,000 so'm (2019 yil 31 dekabr holatiga Markaziy bankning joriy kursi bo'yicha 244,02 AQSh dollari);

O'rtacha oylik nominal hisoblangan ish haqiga ish haqi qo'shimchalari, ish haqi, rag'batlantirish to'lovlari, kompensatsiya to'lovlari va ishlamagan vaqt uchun to'lovlar, shuningdek jismoniy shaxslardan va kasaba uyushmasidan ushlab qolingani daromad solig'i kiradi.

2019 yil statistik ma'lumotlariga ko'ra o'rtacha oylik ish haqi summasidan jismoniy shaxslar va kasaba uyushmalaridan ushlab qolinadigan daromad solig'ini chegirib MAD uchun asos summa shakllantiramiz:

1) O'OIH-JSHDS-KUDS=
= 2 320 000-(2 320 000*12%)-(2 320 000*1%)=2 018 400s o'm;

Shvetsariya kafolatlangan asosiy daromad foiz stavkasi(56%)ga asoslanib O'zbekistonda minimal asosiy daromad summasini shakllantiramiz:

2) O'MAD=2 018 400*56%=1 130 304 so'm;

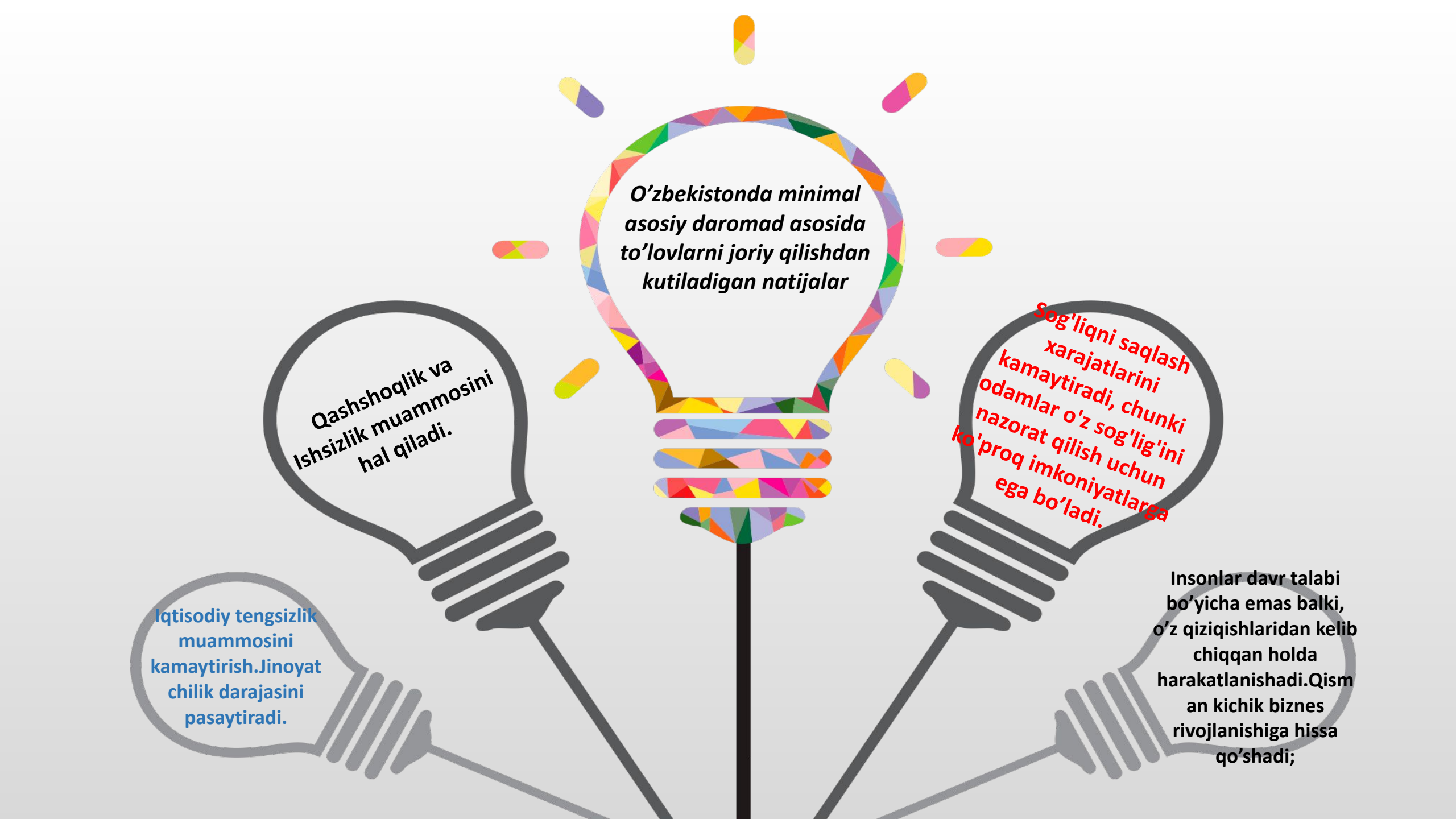
Taxminan lotoreya asosida tanlangan 5000 fuqaroga 1 yillik tajriba asosida to'lanadigan minimal asosiy daromad to'lovlari bo'yicha hisob-kitoblarni shakllantiramiz.

2021-yil 1-yanvardan 31dekabr holatiga:

1) $5\,000 * 1\,130\,304 = 5\,651\,520\,000$ so'm (1 oy);

2) $5\,651\,520\,000 * 12 = 66\,738\,240\,000$ so'm (12 oy ya'ni 1 yillik);

Demak minimal asosiy daromad mablag'lari davlat byudjeti tomonidan shakllantirilishini hisobga oladigan bo'lsak, 2021-yil uchun MAD uchun davlat byudjeti tomonidan 66 738 240 000 so'm mablag' ajratilishi kerak.

*O'zbekistonda minimal
asosiy daromad asosida
to'lovlarni joriy qilishdan
 kutiladigan natijalar*

*Qashshoqlik va
Ishsizlik muammosini
hal qiladi.*

*Sog'liqni saqlash
xarajatlarini
kamaytiradi, chunki
odamlar o'z sog'lig'ini
nazorat qilish uchun
ko'proq imkoniyatlarga
ega bo'ladi.*

*Iqtisodiy tengsizlik
muammosini
kamaytirish. Jinoyat
chilik darajasini
pasaytiradi.*

*Insonlar davr talabi
bo'yicha emas balki,
o'z qiziqishlaridan kelib
chiqqan holda
harakatlanishadi. Qism
an kichik biznes
rivojlanishiga hissa
qo'shadi;*

O'zbekistonda minimal asosiy daromad bo'yicha to'lovlarni joriy qilish bo'yicha vazifalar

Kontseptsiyani joriy qilish bo'yicha ishchi va nazorat guruhi tashkil qilish;

Kontseptsiya bo'yicha umumiy xarajatlar dasturini ishlab chiqish;

O'zbekistonda sinov tariqasida MAD bo'yicha to'lovlarni joriy etish dasturini ishlab chiqish;

To'lovlarni minimal asosiy daromad bo'yicha joriy etish rivojlangan davlatlarda, kontseptsiya bo'yicha ijobiy farazlarni oqlashi mumkin, chunki ushbu kontseptsiyani amalda joriy etish uchun rivojlangan davlatlar, yetrali mablag' va resurslarga ega. Masalan Shvetsariya davlatida aholi jon boshiga to'g'ri keladigan yalpi ichki mahsulot o'rtacha yillik 2019-yilda 0,67%ni tashkil qilgan, qiymatda 83 717\$. Finlandiyada esa aholi jon boshiga YaIM o'rtacha yillik hisobi 2019 yilda 48 869\$ ni tashkil etgan. O'zbekistonda aholi jon boshiga YaIM o'rtacha yillik hisobi 2019-yilda 1 832\$ni tashkil etgan. Ammo rivojlanmagan va rivojlanayotgan davlatlarda aksincha iqtisodiy pasayishga olib kelishi mumkin degan farazlar ham yo'q emas.

XULOSA

Ehtimol, qachondir insoniyat o'zi uchun barcha ishlarni bajaradigan robotlar yaratishi mumkin. Shunda minimal asosiy daromad kelajak siyosatiga aylanadi - odamlar tinch yashashlari va texnologiya asosida yaratilgan mahsulotlarni muntazam ravishda iste'mol qilishi uchun to'lov. Ammo bu kelajak hali kelmagan.

«CODE RED» Jamoasi tarkibi

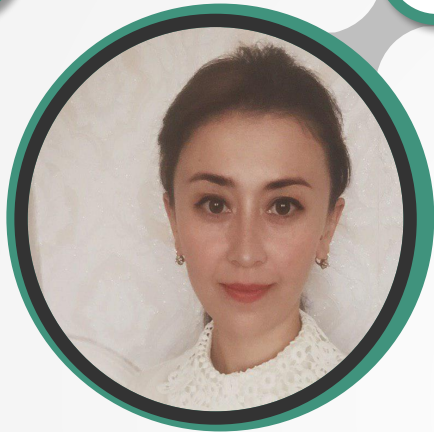
01

Koordinator

Raximova Gulmira
Xasanovna

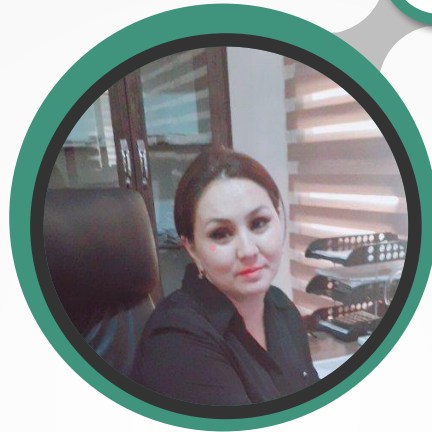
02

**Jamoa sardori
G'oyalar generatori**

Nabieva
Dilafuz
Rustamovna

03

Tahlilchi

Artikova
Mervert
Kobeevna

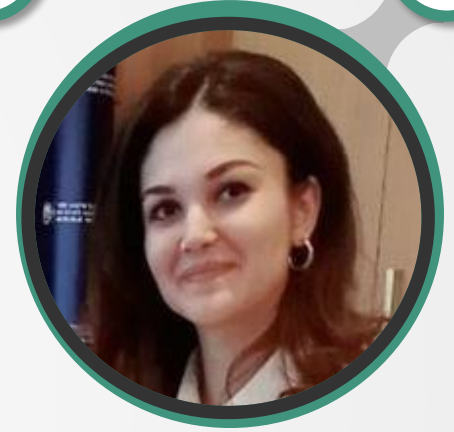
04

Amalga oshiruvchi

Saidova Shaxnoza
Zayniddinovna

05

Shepper

Abdullaeva
Gulchehra Qosimali
qizi

E'tiboringiz uchun rahmat!